

Prof. dr hab. Tadeusz Gadkowski
Instytut Nauk Prawnych Uniwersytetu Kaliskiego
im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego

Poznań, 2024. 12. 19.

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgr Krzysztofa Niewęglowskiego
pt. Prawne aspekty instytucjonalizacji współpracy międzynarodowej w przestrzeni
kosmicznej.

Recenzowana rozprawa doktorska została przygotowana w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie pod kierunkiem naukowym Pani prof. dr hab. Anny Przyborowskiej-Klimczak. Na rozprawę składa się 239 stron tekstu oraz obszerny, właściwie rozbudowany wykaz reprezentatywnej bibliografii. Jako recenzent tej rozprawy, powołany uchwałą Rady Naukowej Instytutu Nauk Prawnych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 27 listopada 2024 r., przedstawiam niżej następujące uwagi recenzyjne.

I. Wybór tematu i konstrukcja rozprawy.

Wybór tematu recenzowanej pracy oceniam jednoznacznie pozytywnie. Prawo międzynarodowe, którego przedmiotowy zakres regulacji ciągle się rozszerza i obejmuje kolejne dziedziny współpracy, daje wiele możliwości podejmowania i realizowania bardzo ambitnych problemów badawczych. Jeżeli takie wyzwania oznaczają nie tylko kierunki badań ambitne co do treści i skali problematyki badawczej, ale również wielowątkowe i w określonym zakresie nowatorskie, to ocena takich zamierzeń naukowych może być wyłącznie pozytywna. Dodać do tego należy jeszcze jedno, a mianowicie istotne walory zaprezentowanej problematyki badawczej z punktu widzenia praktyki międzynarodowej. Dobrze jest, jeżeli nauka w odpowiednim czasie i w odpowiedni sposób reaguje na wyzwania, jakie pojawiają się na gruncie praktyki stosowania prawa, a wyzwana te na gruncie międzynarodowego prawa kosmicznego są oczywiste.

Pomimo tego, że wielowątkowa problematyka międzynarodowego prawa kosmicznego ma obszerną i wartościową literaturę, dynamika współpracy międzynarodowej w zakresie badania i wykorzystania przestrzeni kosmicznej powoduje, że nauka prawa międzynarodowego musi podejmować i podejmuje kolejne wyzwania, wynikające z nowych realiów tej współpracy, odzwierciedlające główne kierunki ewolucji współczesnego prawa międzynarodowego. W konsekwencji – pomimo reprezentatywnego i bardzo wartościowego intelektualnego dorobku doktryny, w tym również polskiej – problematyka ta pozostaje ciągle w sferze bardzo interesującej i dynamicznej dyskusji naukowej i jest przedmiotem wielowątkowych, a zarazem szczegółowych badań. Należy więc z uznaniem przyjąć fakt, że do grona badaczy tej problematyki w zakresie jej szczegółowego aspektu, jakim jest instytucjonalizacja współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej, dołączył kolejny autor, którego rezultaty badań obrazuje recenzowana rozprawa doktorska.

Jest to ważne również w kontekście procesu ewolucji współczesnego międzynarodowego prawa kosmicznego. Choć na podstawowy reżim tego prawa składa się nadal pięć znanych traktatów lat 60 i 70 XX wieku, to jego reżim jest znacznie bogatszy, bo systematycznie uzupełniany nie tylko przez: szereg nowszych multilateralnych umów międzynarodowych, ale też przez umowy bilateralne i regulacje o charakterze *soft law*. Dochodzi do tego dynamicznie rozwijające się ustawodawstwo krajowe, oznaczające często wyraźny dysonans w stosunku do międzynarodowych źródeł prawa kosmicznego. To coraz bardziej ekspansywne ustawodawstwo wykorzystuje słabości i niedoskonałości konstrukcji międzynarodowego prawa kosmicznego i powoduje, że jego postrzeganie i praktyczna realizacja odbiegają od klasycznego schematu wielu instytucji uregulowanych często w sposób kontrowersyjny w podstawowych regulacjach traktatowych międzynarodowego prawa kosmicznego. Konstatacja ta jest w sposób szczególny uprawniona w kontekście nowej ery kosmicznej, a zwłaszcza w odniesieniu do działań związanych z komercjalizacją sektora kosmicznego i perspektywą pozyskiwania zasobów kosmicznych w sposób, który coraz bardziej przekonująco przemawia za pilną potrzebą jego głębokiej reformy. Autor dostrzega to i wyraźnie podkreśla we wstępie do swoich rozważań merytorycznych, kiedy pisze: „Obecnie jesteśmy świadkami postępującej zmiany paradygmatu postrzegania użytkowania przestrzeni kosmicznej, związanego z charakterystycznym dla ostatnich dwóch dekad wzrostem zainteresowania komercyjnymi zastosowaniami przestrzeni kosmicznej”. (s. 8). Reforma ta, gdyby miała uwzględnić najważniejsze wyzwania związane z koniecznością uregulowania tych wszystkich działań i ich potencjalnych konsekwencji, musiałaby pójść bardzo daleko, być może w kierunku zbudowania spójnej koncepcji i ustanowienia nowej gałęzi prawa,

zajmującej się szczegółowym uregulowaniem działalności komercyjnej w kosmosie tak, aby pojęciu wspólnego dziedzictwa ludzkości nadać nowe znaczenie i aby nowe *corpus iuris spatialis* odzwierciedlało współczesny kontekst tego dziedzictwa. Perspektywa realizacji takiej wizji jest jednak mało realna, przede wszystkim z uwagi na bardzo zróżnicowane, często głęboko rozbieżne indywidualne i grupowe interesy państw oraz innych podmiotów, zamierzających realizować, a nawet już realizujących komercyjną, gospodarczą działalność zwłaszcza na obszarach objętych traktatowym reżimem wspólnego dziedzictwa ludzkości. Dynamika rozwoju takiej działalności będzie coraz większa, a to w oczywisty sposób uzasadnia konieczność rozwoju międzynarodowego prawa kosmicznego, którego zasadnicze regulacje konwencyjne legitymują się rodowodem sięgającym początków II połowy XX wieku. Jest to postulat w szczególny sposób uzasadniony w odniesieniu do potrzeby określenia uniwersalnego standardu międzynarodowego w odniesieniu do problematyki pozyskiwania i wykorzystywania zasobów naturalnych ciał niebieskich. W tym kontekście jest oczywiste, że prawne aspekty instytucjonalizacji współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej są i będą wzbogacane o nowe aspekty i wątki

Wszystko to wystarczy, aby jednoznacznie pozytywnie ocenić wybór problematyki badawczej recenzowanej rozprawy doktorskiej – problematyki wymagającej od autora wysokich kompetencji badawczych i solidnego warsztatu naukowego. Lektura rozprawy upoważnia do wyrażenia już w tym miejscu stanowiska, że takie kompetencje i taki warsztat naukowy zostały przez autora zaprezentowane.

Uprawniona wydaje się być refleksja, że realizacja badań nad tak rozległą i wielowątkową problematyką rodzi zrozumiałą pokusę badania i rozważania nazbyt wielu zagadnień i problemów. Doktorant oparł się tej pokusie, o czym świadczy ostateczny efekt jego pracy, zawierającej rozważania wyraziste i konkretne, odnoszące się do głównej problematyki badawczej wynikającej z tematu pracy, przy rozsądnym i zdystansowanym podejściu do wątków pobocznych, niemających istotnego znaczenia z punktu widzenia tematu rozprawy. Było to możliwe dzięki wyraźnemu, konkretnemu zarysowaniu we wstępie celu badań, który został sformułowany przez autora na s. 9 w sposób następujący: „*Podstawowym celem niniejszej rozprawy jest zbadanie, w jaki sposób państwa, od początków ich działalności w przestrzeni kosmicznej, kształtowały ramy prawne dotyczące współpracy międzynarodowej w zakresie badania i użytkowania przestrzeni kosmicznej oraz jakie mechanizmy były przez nie wykorzystywane w celu unormowania, usprawnienia i przyjęcia ram instytucjonalnych tej współpracy*”.

Ten ogólny problem badawczy został przez doktoranta uszczegółowiony pod postacią pięciu konkretnych i jednoznacznie sformułowanych pytań – zarówno natury nieco bardziej ogólnej, jak np. pytanie o to, w jaki sposób społeczność międzynarodowa ukształtowała ramy prawne współpracy w przestrzeni kosmicznej w traktatach składających się na rdzeń *corpus iuris spatialis*, jak również znacznie bardziej szczegółowych, dotyczących np. roli Komitetu Narodów Zjednoczonych do Spraw Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej (COPUOS) w rozwijaniu tej współpracy. Pytania te zostały tak usystematyzowane, aby każde kolejne pozwoliło na udzielenie bardziej szczegółowej odpowiedzi, w wyraźny sposób przybliżającej do osiągnięcia założonego celu badań.

Dla osiągnięcia tego celu i rozwiązania tak zarysowanego problemu badawczego doktorant sformułował i w kolejnych fragmentach rozprawy szczegółowo zweryfikował główną hipotezę badawczą, zakładającą, że: *„Ramy prawne współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej są efektem procesu jej instytucjonalizacji, zapoczątkowanym ustaleniem przez społeczność międzynarodową podstawowych zasad jej prowadzenia. W miarę rozwoju technik kosmicznych i identyfikacji nowych problemów i wyzwań nastąpiła proliferacja mechanizmów o charakterze normatywnym i instytucjonalnym, kształtujących obecny stan prawny i formy tej współpracy”*. Podobnej weryfikacji dokonał autor w odniesieniu do czterech szczegółowych hipotez badawczych, odnoszących się do istoty i charakteru instrumentów prawnych i instytucjonalnych, kształtujących współpracę międzynarodową w przestrzeni kosmicznej.

Przyjęte przez autora założenia metodologiczne nie budzą zastrzeżeń, a sposób ich realizacji w kolejnych, merytorycznych fragmentach rozprawy dobrze świadczy o jego kompetencjach badawczych. Dla osiągnięcia zamierzonego celu badań przyjął on przemyślaną i właściwie rozbudowaną konstrukcję pracy, którą obrazuje spis treści na s. 1-3. Doktorant podzielił swoją rozprawę na cztery merytoryczne rozdziały poprzedzone wstępem, zawierającym klasyczne elementy wymagane od tej części rozpraw naukowych. Całość rozważań merytorycznych została podsumowana w czytelnym i właściwie rozbudowanym zakończeniu. Warto podkreślić, że w każdym z czterech kolejnych rozdziałów znajdujemy podsumowanie konkretnej części rozważań. Materia kończąca każdy rozdział stanowi dobrze zaplanowane i zrealizowane przejście do problematyki rozdziału kolejnego. Takie rozwiązanie konstrukcyjne w istotny sposób ułatwia śledzenie merytorycznych rozważań doktoranta i ich ocenę na każdym etapie jego badań. Jest to kolejna umiejętność doktoranta, pozwalająca na wyrażenie pozytywnej oceny jego warsztatu naukowego. Rozprawę kończy

solidne i przekonujące zakończenie z wyrazistymi wnioskami *de lege lata* i w mniejszym zakresie postulatami *de lege ferenda*.

Poszczególne rozdziały merytoryczne autor zatytułował w następujący sposób: rozdział I – *Współpraca międzynarodowa i jej instytucjonalizacja w zakresie badania i użytkowania przestrzeni kosmicznej*; rozdział II – *Traktatowe podstawy kształtowania współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej*; rozdział III – *Rola Organizacji Narodów Zjednoczonych w rozwoju współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej* oraz rozdział IV – *Wybrane aspekty kształtowania współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej poza systemem Narodów Zjednoczonych*.

Wyraziste, czytelne i jednoznaczne sformułowanie tematu rozprawy, a następnie podobne określenie tytułów jej poszczególnych rozdziałów powinno być cechą prac naukowych w ogóle, a prac z zakresu prawa w szczególności. Zawsze jednak należy uszanować przywilej autora odnośnie do przyjęcia takiej konstrukcji pracy, która powinna być optymalna z punktu widzenia możliwości realizacji założonego celu badań. Formułując konkluzję tej części recenzji należy stwierdzić, że rozprawa doktorska Pana mgr Krzysztofa Niewęglowskiego jest przykładem pracy, która te wymagania spełnia.

W ramach bardziej szczegółowych uwag w tym zakresie recenzent mógłby zwrócić uwagę na być może nazbyt ogólny tytuł i treść rozdziału I, w którym znajdujemy rozważania terminologiczne i definicyjne, odnoszące się do problematyki współpracy międzynarodowej i jej instytucjonalizacji oraz prawnych podstaw jej realizacji w zakresie badania i użytkowania przestrzeni kosmicznej. W takiej sytuacji zawsze można będzie postawić pytanie o stopień ogólności przywoływanych i proponowanych definicji, takich jak np. pojęcie umowy międzynarodowej, czy *soft law*. Z drugiej jednak strony trudno wymagać, aby w rozdziale wprowadzającym do szczegółowej materii badawczej, wynikającej z tytułu rozprawy, zagadnieniom tym poświęcać nadmiernie dużo uwagi. Prezentacja takiej problematyki w rozprawie naukowej zawsze będzie obciążona pewnym ryzykiem ogólności rozważań, ale ten fragment rozprawy miał posłużyć i posłużył autorowi jako swego rodzaju nadbudowa, stanowiąca punkt wyjścia do rozważań szczegółowych, zaprezentowanych w kolejnych jej rozdziałach. Wydaje się również, że uzasadnione byłoby ujednolicenie tytułów trzech szczegółowych rozdziałów rozprawy w sposób, który pozostawałby w bardziej wyrazistym związku z tytułem całej rozprawy. W tytułach rozdziałów II, III i IV znajdujemy odniesienie do: kształtowania współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej (tytuł rozdziału II), rozwoju współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej (tytuł rozdziału III) oraz ponownie: kształtowania współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej (tytuł

rozdziału IV). Przyjęcie jednolitego standardu polegałoby na wyeksponowaniu w tytułach każdego z tych trzech rozdziałów rozprawy problematyki kształtowania i rozwijania (rozwoju) współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej, co byłoby zgodne z ich merytoryczną zawartością

Stanowisko to oznacza oczywiście indywidualną refleksję recenzenta i sugestię do ewentualnego wykorzystania przez doktoranta na kolejnych etapach realizacji planów badań naukowych.

II. Bibliografia rozprawy.

Ocena bazy bibliograficznej recenzowanej rozprawy jest jednoznacznie pozytywna. Bibliografia wykazana i wykorzystana przez autora jest reprezentatywna i właściwie dobrana. Jej zestawienie w ramach wykazu bibliografii na 30 stronach daje właściwe wyobrażenie o skali i zakresie badań przeprowadzonych przez doktoranta. Jest to bibliografia reprezentatywna zarówno gdy chodzi o literaturę, jak i źródła. Jest ona reprezentatywna również w tym znaczeniu, że obejmuje, poza wyczerpującym katalogiem publikacji autorów polskich, znaczący dorobek doktryny obcej, a zwłaszcza prace w języku angielskim. Uprawnione jest w tym kontekście przekonanie, że każdy badacz problematyki instytucjonalizacji współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej znajdzie w rozprawie doktorskiej Pana mgr Krzysztofa Niewęglowskiego dobre i wyczerpujące zestawienie bibliografii tego zagadnienia. Porządek sporządzenia bibliografii może jednak budzić pewne wątpliwości. Wykaz literatury otwierają zwykle monografie, za którymi należałoby pomieścić artykuły i studia. Natomiast dla Roczników Komisji Prawa Międzynarodowego widziałbym lepsze miejsce w zestawieniu źródeł.

W odniesieniu do wykorzystanej przez doktoranta literatury należy podkreślić jeszcze jedno. Zaprezentowane w pracy rozważania świadczą bez wątpienia o tym, że szczegółowo zapoznał się on z wykazaną w zestawieniu bibliograficznym literaturą, wchodząc również w polemikę z poglądami powoływanych autorów, a także dokonując krytycznej oceny ich stanowiska. Widać to wyraźnie w rozbudowanych i merytorycznie wartościowych przypisach, których zakres dobrze świadczy o skrupulatności badawczej autora recenzowanej rozprawy.

Pozostając przy bibliografii należy stwierdzić, że pozytywne wrażenie robi również zestawienie źródeł, które doktorant powołuje i cytuje w swojej rozprawie. Odnosnie do tego zestawienia (s. 240 i nast.) należy podkreślić, że dobrym zwyczajem jest odsyłanie do United Nations Treaty Series, gdy chodzi o zwłaszcza o uniwersalne konwencje zdeponowane

w Sekretariacie Generalnym ONZ. Autor tak niekiedy robi, ale nie zawsze jest w tym konsekwentny. W przypadku ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych opublikowanych w Dzienniku Ustaw należałoby ujednolicić sposób ich powoływania. Nieco bardziej szczegółowa systematyka źródeł powinna być zaprezentowana w kontekście dorobku normatywnego Unii Europejskiej (na s. 253 pod hasłem: „Inne dokumenty znajdujemy odesłanie do „Dokumentów Unii Europejskiej”, jakimi są dwa rozporządzenia jako akty prawa wtórnego UE). Skoro w rozdziale IV autor pisze o działalności innych jeszcze organizacji międzynarodowych w zakresie objętym przedmiotem badań, należałoby w wykazie źródeł wyeksponować również ich dorobek legislacyjny. W wykazie aktów prawa polskiego na s. 257-258 należałoby zasygnalizować projekt ustawy o działalności kosmicznej.

III. Strona formalna rozprawy.

Formalna strona recenzowanej rozprawy doktorskiej zasługuje również na pozytywną ocenę. Praca jest napisana dobrym, wyrazistym językiem. Precyzję językową i staranność autora w zakresie posługiwania się językiem prawniczym, jak również jego ogólną erudycję widać w całym tekście rozprawy. Należy w tym kontekście podkreślić sposób powoływania i cytowania źródeł, a zwłaszcza ich interpretacji i budowanej na tej bazie argumentacji. Jaką autor umiejętnie wykorzystuje dla uzasadnienia swoich tez.

Podobną ocenę należy sformułować odnośnie do przypisów. Nie chodzi tylko o ich bogactwo, ale zwłaszcza o jakość i sposób formułowania, co w jednoznaczny sposób świadczy o poziomie warsztatu naukowego doktoranta. Przypisy są precyzyjne, właściwie skonstruowane i rozbudowane. Co szczególnie ważne, często zawierają one trafne, merytoryczne spostrzeżenia i komentarze, jak również precyzyjnie odsyłają do cytowanej literatury oraz powoływanych źródeł. Wszystkie twierdzenia autora są właściwie udokumentowane. Doktorant nie unika też w przypisach polemiki z autorami powoływanych prac, co nie tylko świadczy o wysokiej jakości samych przypisów, ale także w oczywisty sposób podnosi merytoryczny poziom rozważań prezentowanych w tekście rozprawy. Świadczy to również o bardzo dobrym opanowaniu przez doktoranta bogatej, odnoszącej się do różnych instytucji i konstrukcji prawa międzynarodowego problematyki badawczej.

T. G.

IV. Strona merytoryczna rozprawy.

Również merytoryczna strona rozprawy doktorskiej Pana mgr Krzysztofa Niewęglowskiego zasługuje na ocenę w pełni pozytywną. Doktorant przygotował interesującą i wartościową rozprawę doktorską, w której zaprezentował ważną, wielowymiarową i wielowątkową problematykę badawczą. Odwołując się do obszernej, reprezentatywnej literatury i szczegółowych źródeł prawa międzynarodowego oraz praktyki, potrafił sformułować czytelne hipotezy badawcze, na gruncie których sformułował szereg pytań badawczych i które w przekonujący i kompetentny sposób udowodnił. Kontynuując tę ocenę należy stwierdzić, że doktorant, prezentując swoje merytoryczne rozważania, czyni to bardzo konsekwentnie, zmierzając do zrealizowania zakreślonego we wstępie celu naukowego rozprawy oraz rozwiązania zasadniczego problemu badawczego, który sugeruje rozwiązać w oparciu o dynamiczną, odpowiadającą na potrzeby praktyki wykładnię obowiązującego prawa międzynarodowego, zwłaszcza w dziedzinie międzynarodowego prawa kosmicznego.

Przeprowadzone przez doktoranta badania i zaprezentowane w rozprawie rozważania merytoryczne, a zwłaszcza analiza obowiązujących przepisów prawa międzynarodowego oraz praktyki w zakresie objętym tematem rozprawy, pozwoliły autorowi na sformułowanie jednoznacznych, bardzo konkretnych wniosków, na bazie których zaprezentował on autorskie konkluzje oznaczające, iż realizacja procesu instytucjonalizacji współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej jest efektem długotrwałego, wieloetapowego procesu становienia ram prawnych i instytucjonalnych, podlegającego ewolucji, którą kształtowały kolejne wyzwania związane zwłaszcza z postępującą ekspansją działalności państw i innych podmiotów w przestrzeni kosmicznej. Ramy prawne tej współpracy obejmowały i obejmują nie tylko klasyczne umowy międzynarodowe, ale w szerokim zakresie również pochodzące z różnych źródeł regulacje o charakterze *soft law*. Ich genealogia, osadzona pierwotnie w systemie Organizacji Narodów Zjednoczonych, ma dzisiaj wymiar znacznie szerszy, związany zwłaszcza z dynamiczną aktywnością innych organizacji międzynarodowych, co oznacza pożądaną pluralizm w procesie kształtowania reżimu prawnego, stanowiącego współczesne *corpus iuris spatialis*.

Pozytywna ocena merytorycznej strony recenzowanej rozprawy wynika również z faktu, iż w sposób kompetentny zastosował i wykorzystał on najważniejsze metody badawcze, które są niezbędne w pracy naukowej, a więc zwłaszcza metodę dogmatyczną oraz prawnoporównawczą. Nie trzeba uzasadniać, że metodą badawczą, która jest najczęściej wykorzystywana w nauce prawa jest metoda dogmatyczna, bez której nie jest możliwa analiza

źródeł prawa międzynarodowego. Musi ona jednak uwzględniać specyfikę prawa międzynarodowego, a zwłaszcza specyfikę jego źródeł. Analiza źródeł prawa międzynarodowego wymaga w pierwszej kolejności ustalenia ich treści, a to zadanie jest znacznie bardziej skomplikowane, aniżeli przy analizie norm prawa krajowego. Zadanie to jest trudne nie tylko w odniesieniu do norm, jakie znajdujemy w umowach międzynarodowych, ale przede wszystkim w odniesieniu do norm zwyczajowych oraz ogólnych zasad prawa międzynarodowego. W tym ostatnim przypadku niezbędna jest rekonstrukcja ich treści w oparciu o inne normy prawne oraz praktykę państw i innych podmiotów prawa międzynarodowego. Praktykę tę odzwierciedla w znacznej mierze orzecznictwo, które autor podstawowym zakresie powołał i zreferował. Trudno sobie wyobrazić realizację przedsięwzięcia naukowego z zakresu prawa bez zastosowania również metody komparatystycznej. Cieszy także wykorzystanie w określonym zakresie metody historycznej, co w oczywisty sposób podnosi wartość naukowych prac prawniczych. Doktorant z powodzeniem zastosował i wykorzystał te metody w swoich badaniach, co jest kolejnym argumentem przemawiającym za pozytywną oceną poziomu jego warsztatu naukowego.

W ramach oceny merytorycznej wartości rozprawy doktorskiej Pana mgr Krzysztofa Niewęglowskiego należy stwierdzić, że nie wszystkie rozważania merytoryczne zaprezentowane przez doktoranta recenzent uznaje za przekonujące i wyczerpujące. Niektóre z tych rozważań, a zwłaszcza skala i stopień ich prezentacji, mogą budzić pytania lub uwagi zwłaszcza wtedy, kiedy dotyczą fundamentalnych konstrukcji prawa międzynarodowego. Rozważania takie zawsze rodzą pytania zarówno o ich teoretyczny poziom, jak również o niezbędny stopień ich szczegółowości. Spostrzeżenie to odnosi się zwłaszcza do rozważań, jakie znajdujemy w rozdziale I, w którym doktorant zaprezentował ogólną problematykę instytucjonalizacji współpracy międzynarodowej. Rozważanie takich ogólnych zagadnień w pracy naukowej poświęconej konkretnej i szczegółowej problematyce prawa międzynarodowego zawsze będzie obarczone ryzykiem „zarysowania” tylko fundamentalnej często problematyki, a nie jej solidnego zbadania.

Uwagi te odnoszą się np. do problematyki pojęcia i istoty umowy międzynarodowej, *soft law*, czy definicji organizacji międzynarodowej. Zamierzenie autora odnoszące się do zaprezentowania w rozprawie doktorskiej tych zagadnień należy jednak przyjąć z uznaniem. Po pierwsze dlatego, że ich zaprezentowanie, nawet w wymiarze podstawowym, było dla niego punktem wyjścia dla kolejnych, bardziej szczegółowych rozważań wynikających z tytułu rozprawy. Po drugie, dobrze jest, jeżeli młodzi badacze już na początku swojej

naukowej drogi mają odwagę zmierzyć się z takimi wyzwaniami. A wskazana wyżej problematyka takie poważne naukowe i intelektualne wyzwanie stanowi. Podobne stanowisko można sformułować odnośnie do zaprezentowanej w rozdziale II p. 3 problematyki odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne. Analiza problematyki współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej na przykładzie Konwencji o międzynarodowej odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez obiekty kosmiczne z 29 marca 1972 r. jest wyraźnie „uboższa” w sytuacji braku rozważań na temat pojęcia szkody kosmicznej, definiowanej zarówno w prawie międzynarodowym, jak i w prawie krajowym. Podobny niedosyt mogą budzić rozważania doktoranta na temat Układu normującego działalność państw na księżycu i innych ciałach niebieskich z 18 grudnia 1979 r. W kontekście zaprezentowanego przez doktoranta i powołanego już wyżej jego stanowiska o zasadniczej zmianie paradygmatu postrzegania użytkowania przestrzeni kosmicznej oraz w obliczu coraz bardziej ekspansywnej aktywności państw oraz różnych, często globalnych podmiotów komercyjnych, w zakresie badania i eksploatacji obszaru stanowiącego wspólne dziedzictwo ludzkości w kosmosie, szczególną wagę mają argumenty przemawiające nie tylko za pilną potrzebą reformy tego prawa, ale stworzenia nowej gałęzi prawa kosmicznego, regulującej działalność komercyjną w kosmosie. Ta zasługująca na bardziej pogłębioną analizę płaszczyzna współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej może być w najbliższym czasie szczególnym wyzwaniem stojącym przed społecznością międzynarodową.

Te ostatnie uwagi nie oznaczają krytyki merytorycznego poziomu rozważań doktoranta, ale mają na celu zwrócenie jego uwagi na konieczność szczególnej precyzji w prezentowaniu problematyki o fundamentalnym znaczeniu na gruncie każdego systemu prawnego. Powinny one ułatwić autorowi realizację jego przedsięwzięć naukowych w przyszłości. Problematyka rozprawy doktorskiej Pana mgr Krzysztofa Niewęglowskiego jest bowiem wielowątkowa i dynamiczna w kontekście praktyki międzynarodowej, w związku z czym konieczność kontynuowania pogłębionych badań w tym zakresie wydaje się być w pełni uzasadniona.

V. Ocena końcowa rozprawy.

Zaprezentowane w niniejszej recenzji uwagi upoważniają mnie do wyrażenia następującego stanowiska:

- 1) Rozprawa doktorska Pana mgr Krzysztofa Niewęglowskiego pt. *Prawne aspekty instytucjonalizacji współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej*, przygotowana

pod kierunkiem Pani prof. dr hab. Anny Przyborowskiej-Klimczak, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną autora w dziedzinie prawa międzynarodowego publicznego, a także jego umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

- 2) Rozprawa doktorska Pana mgr Krzysztofa Niewęglowskiego pt. *Prawne aspekty instytucjonalizacji współpracy międzynarodowej w przestrzeni kosmicznej*, spełnia tym samym wymagani określone w postanowieniach art. 187 ustawy z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1668 z późn. zm.).
- 3) W związku z powyższym wnioskuję o przyjęcie rozprawy doktorskiej Pana mgr Krzysztofa Niewęglowskiego i o dopuszczenie doktoranta do dalszych stadiów postępowania w przewodzie doktorskim.

Prof. dr hab. Tadeusz Gadkowski